

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ВИЗНАЧЕНЬ В ТОРГОВЕЛЬНІЙ ДОКУМЕНТАЦІЇ

У період розвитку ринкових відносин, для успішної діяльності будь-якого підприємства є вкрай важливим точна, науково обґрунтована не лише термінологія, а й визначення самого поняття. Невпорядкованість термінології перешкоджає взаєморозумінню спеціалістів та створенню єдиних методик. Всі торговельні операції, здійснювані підприємствами, повинні в обов'язковому порядку бути оформлені документально. Але на сьогоднішній день гостро постає проблема не лише в чіткому оформленні і точному заповненні документа реквізитами, але і у вірному узгодженні визначення самого документа.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що саме гармонізація міжнародних стандартів наблизить Україну до європейських вимог у сфері стандартизації торговельної документації.

Метою даної роботи є дослідження термінологічних визначень в торговельній документації на прикладах національних та міжнародних стандартів.

Стандартизація – це форма юридичного закріплення проведеної уніфікації.

Уніфікація документів полягає в установленні одноставного складу та форм управлінських документів, що фіксують здійснення одно типових управлінських функцій [8, с. 38].

Вивчення проблем стандартизації термінологічних визначень торговельної документації на сьогоднішній день є досить актуальною. Оскільки Кабінетом Міністрів України, ще у 1997 році розроблено постанову «Про концепцію розвитку внутрішньої торгівлі», у якому чітко прописано, що необхідно удосконалити нормативно-правову та методичну базу з питань стандартизації понять, термінів та визначень у сфері торгівлі.

У ході дослідження основний акцент було зроблено на дослідженні вітчизняної та міжнародної бази стандартів [1-7]. Крім того, були використані публікації вітчизняних фахівців у галузі стандартизації [9, 10], які розглядали загальні основи стандартизації, стан та перспективи розвитку вітчизняної системи стандартизації, але, на жаль, що стосується стандартизації термінологічних визначень торговельної документації, то існує брак спеціальних публікацій у цій сфері і тому потребує детального вивчення.

В Україні впорядкування і стандартизацію термінології здійснюють «Український науково-дослідний інститут стандартизації, сертифікації та інформатики» Держстандарту України, Академія наук України, галузеві науково-дослідні інститути, вищі навчальні заклади і науково-технічні підприємства.

На сьогоднішній день, питанням стандартизації термінології надається велике значення як за кордоном, так і в нашій країні. Проблема дослідження полягає у потребі стандартизації визначень торговельної термінології, яка зумовлена тим, що терміни, поняття та визначення є невід'ємною частиною нормативної, технічної, проектно-конструкторської і технологічної документації.

У даній роботі проаналізовано та наочно показано терміни торговельних документів та їх визначення. Як бачимо, існують певні неузгодження в нормативних документах різних рівнів підпорядкування, що стосуються сфери торгівлі (таблиця 1).

ЛЮДИНА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ПРОСТОРІ

Порівняльний аналіз визначень термінів торговельних документів у національних та міжнародному стандартах

Позначка стандарту	Термін	Визначення
ДСТУ ISO 9002-95	Контракт	Вимоги, погоджені між постачальником та споживачем і передані будь-яким способом.
ГОСТ 18861-73		Коммерческий документ, которым оформляются внешнеторговые сделки по купле-продаже, на оказание экономического и технического действия зарубежным странам и др.
ISO 10005-95		Согласованные между поставщиком и потребителем требования, переданные с помощью любых средств.
ДСТУ 4303:2004	Рекламация	Претензія у формі акта, який складає покупець товару із зазначенням порушення продавцем умов договору і містить вимоги про усунення зазначених порушень або відшкодування спричинених збитків.
ГОСТ 18861-73		Рекламационный документ, представляющий собой заявление одной стороны (покупателя) о том, что другая сторона (продавец) не выполнила обязательств, предусмотренных контрактом.
ДСТУ 4303:2004		Добровільна угода, за якою продавець зобов'язується передати товар у власність покупцеві, а покупець зобов'язується прийняти товар на визначених умовах і сплатити за нього певну суму грошей.
ГОСТ Р 51303-99	Договір купівлі-продажу	Это договор, по которому одна сторона (продавец) обязуется передать вещь (товар) в собственность другой стороне (покупателю), а покупатель обязуется принять этот товар и уплатить за него определенную денежную сумму (цену).
ДСТУ 4303:2004	Акт комерційний	Документ, який засвідчує виявлення в пункті призначення вантажу його нестачі, пошкодження або недоліку і служить підставою для пред'явлення одержувачем вантажу претензії про відшкодування збитків стороні, яка допустила пошкодження вантажу.
ГОСТ 18861-73		Рекламационный документ, составляемый перевозчиком груза, в случае установления во время его перевозки выдачи несоответствия фактического наличия и состояния груза условиям контракта и товаросопроводительной документации.

Джерело: складено автором з урахуванням дослідження стандартів національних та міжнародних [1-7].

Для наглядного прикладу було взято визначення торговельного документу «контракта» й для порівняння використаний міжнародний стандарт ISO поруч із національним

ЛЮДИНА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ПРОСТОРІ

стандартом ДСТУ та російським ГОСТ. Як бачимо, визначення у російському стандарті зовсім відрізняється від нашого стандарту ДСТУ та міжнародного ISO.

З прикриття можна зазначити, що достатньо багато термінологічних визначень торгових документів взагалі відсутні у міжнародних стандартах. Яскравим прикладом є термін «договір купівлі-продажу», який, як відомо, найчастіше використовують у внутрішньоторговельній діяльності підприємства, організації, установи.

Інші два визначення також відрізняються своїм значенням в українському стандарті ДСТУ та російському ГОСТ.

Отже, аналіз наведених даних у таблиці яскраво демонструє неузгодженість визначень термінології в чинних нормативних документах різного рівня підпорядкування.

Підсумовуючи усе викладене, можна зазначити, що на сьогоднішній день для успішної діяльності в будь-якій галузі стандартизації, як і в інших галузях науки і техніки, потрібні точні, науково обгрунтовані визначення термінології. Невпорядкованість термінології та її визначень часто перешкоджає взаєморозумінню спеціалістів, створенню єдиних методик, негативно впливає на певні впровадження. А тому необхідно актуалізувати застарілі термінологічні визначення стандартів, які набули чинності ще в 90-ті роки минулого століття, здійснювати взаємоузгоджену термінологічну діяльність, щоб досягти згоди з термінологічних проблем та регулярно відслідковувати та актуалізувати визначення у стандартах, які стосуються торговельної документації, вносячи зміни чи поправки до чинних стандартів, які б відображали досягнуті домовленості.

Дотримання вище зазначених заходів допоможуть узгодити визначення торговельної термінології.

ЛІТЕРАТУРА

1. ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. – К.: Держспоживстандарт України, 2005. – 32 с.
2. ДСТУ 4303:2004. Роздрібна та оптова торгівля. Терміни та визначення понять. – К.: Держспоживстандарт України, 2005. – 30 с.
3. ДСТУ ISO 9002-95. Системи якості. Модель забезпечення якості в процесі розроблення, виробництва, монтажу та обслуговування. – К.: Держспоживстандарт України, 1995. – 13 с.
4. ГОСТ 2.001-93. Единая система конструкторской документации. Основные положения: – М.: ФГУП «Стандартинформ», 2007. – 345 с.
5. ГОСТ 18861-73. Документация внешнеэкономической деятельности. Основные понятия. Термины и определения. – М.: Изд-во стандартов, 1974. – 44 с.
6. ГОСТ Р 51303-99. Торговля. Термины и определения. – М.: Изд-во стандартов, 1999. – 16 с.
7. ISO 10005-95. Административное управление качеством. Руководящие указания по программам качества. – 1995. – 14 с.
8. Кірсанова М.В. Сучасне діловодство: навч. посіб. 3-тє вид. / М.В. Кірсанова. – М.: ИНФРА-М; Новосибірськ: Сибірська угода, 2003. – 304 с.
9. Дружок В. Деякі аспекти становлення української стандартизованої науково-технічної термінології / В. Дружок, Т. Ярмоцик // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – Львів, 2005. – № 538. – С. 49-51.
10. Цюцюра С.В., Цюцюра В.Д. Метрологія, основи вимірювань, стандартизація та сертифікація: навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. і допов. / С.В. Цюцюра, В.Д. Цюцюра. – К.: Знання, 2005. – 242 с.